

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

547

שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • תצוה תשפ"ב

מזון ואינו רעב ואינו צמא, היה האדם צריך לעשות חשבון האם אני צריך לאכול ולשתות או שאינני צריך, ועד שהיה עושה את החשבונות בלא הרעב והצמא – כבר לא היה הגוף מתקיים.

ולכן בורא העולם ברא את העולם כך, וברא את האדם וגם את בעלי החיים עם טבע שמחייב לעשות דברים שהם צרכי הגוף, ולכן הגוף מצד טבעו מוכרח גם לישון ושאר צרכי הגוף, ויש טעם ומתיקות בצרכי הגוף, כדי שהטבע יימשך אליהם ובכך יתקיים העולם.

וכך גם בצורך חיי הנפש, שהם חיי הנצח, צריך שהטבע יימשך לזה, ולכן נברא האדם עם טבע של מתיקות לזכות לחיי הנצח, ולכן יש כל כך מתיקות בדברי תורה, שהם מתוקים מדבש ונופת צופים, וכפי שהזכרנו כל מיני לשונות שהתורה נמשלה בהם, כגון לחם ומים, יין דבש וחלב, כמו שמפורש בפסוקים בישעיה (נה, א) הוי כל צמא לכו למים וגו', ובעוד פסוקים בנביאים ובכתובים.

וכל זה הוא לצורך חיי הנצח והעולם הבא, מפני שתורה היא המחיה את הנפש בעולם הבא, כמו שאמרו חז"ל (כתובות קיא, ב) על הפסוק "כי טל אורות טלך" – כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו, ולכך ברא הקב"ה את התורה עם מתיקות כזו, כדי שאדם יעסוק בתורה וזוהי יזכה לחיי הנצח!

דבקות בתורה – באהבתה תשגה תמיד

ועוד נאמר על התורה (משלי ה, יט) באהבתה תשגה תמיד, היינו שאהבת התורה היא גדולה כל כך, שהאדם נעשה בה כמו שוגה ופתי, וכמי שאין לו שכל, מרוב שקיעותו ומשיכתו לדברי תורה.

ומסופר בזה בגמרא (עירובין נד, ב) על רבי אלעזר בן פדת, שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון וסדינו מוטל בשוק העליון, והיינו שהיה כל כך שקוע ומרותק לדברי תורה, עד ששכח היכן הניח את בגדו העליון, ולא זכר מהבגד, מרוב שהיו דברי תורה מרתקים אותו.

וזהו כוח מתיקות התורה, ומפני שהתורה היא חיי הנצח, לכן יש בה מתיקות מיוחדת כזו, למשוך את האדם כדי שיזכה לחיי נצח, וכך ברא הקב"ה את האדם.

ומצינו עוד בגמרא (שבת פח, א) על רבא, שישב ועסק בתורה, ובשעת לימודו לחץ על אצבעו ויצא ממנה דם, ולא הרגיש כלל בזה מרוב שהיה שקוע בלימודו, וגוי אחד אמר לו: אתם עמא פזיזא, דהיינו עם פזיז, בלי שכל ובלי הבנה, אך כאמור זהו כוח התורה ומתיקותה! וכך הטבע, באהבתה תשגה תמיד, שהלימוד מרתק כל כך עד שלא מרגישים כלל שיוצא דם, ולא מרגישים את הכאב.

ידוע על מרן הגאון רבי ברוך בער זצ"ל, שפעם ניגש אליו אדם וביקש לשאול ולהתייעץ איתו באיזה ענין, והלה דיבר ושאל, ורבי ברוך בער הקשיב ושמע, אך לא הצליח להבין מה שהלה מדבר אליו, כי ראשו היה דבוק כל כך בתורה, עד שלא היה יכול להתרכז להבין מה שדיבר אליו. באהבתה תשגה תמיד! כזו דבקות בתורה, שהיא חיי הנצח.

ומספרים שכאשר הגרמנים ימ"ש באו לקמניץ וכבשו את העיר, כל זמן שרבי ברוך בער היה שם, הם אמרו שיתנו לו את כל מה שהוא רוצה, והתייחסו בכבוד בחסד וברחמים לכל העיר, כי רבי ברוך בער נמצא שם! וזהו מכוח השפעת הקדושה של רבי ברוך בער, שהקדושה מסלקת את ההפרעות.

דבקות בתפילה – בהתפשטות הגשמיות

וכמו בדבקות בתורה, כך גם בתפילה שהיא עבודה שבלב, כבר הזכרנו מה שכתב בשולחן ערוך (או"ח צח, א) שבעלי מדרגה בתפילת שמונה עשרה היו מגיעים להתפשטות הגשמיות וקרוב למעלת הנבואה,

מצות הלב ואהבת לרעך כמוך

יש תרי"ג מצוות, ומהם יש מצוות במעשה, כגון יציאת ותפילין, שהם מעשי מצוות, ויש מצוות בדיבור, כגון קריאת שמע, ועסק התורה, ויש גם במחשבה, כמו שנאמר על עסק התורה (יהושע א, ח) והגית בו יומם ולילה, והגיון היינו במחשבה.

ויש עוד מצוות התלויות בלב, שהלב יהיה לב טוב, כגון מצות (ויקרא יט, יח) ואהבת לרעך כמוך, דהיינו אהבת ישראל, שטבע הלב יהיה כך, וזוהי כבר עוד מצוה, שאינה מחשבה, אלא אופי הלב.

ובמסילת ישרים פ"א כתב שהמצוה היא ואהבת 'כמוך ממש', וזהו הטבע של עם ישראל, כי אם כך המצוה – גם הטבע כך, ורק יש סיבות חיצוניות שגורמות נגד הטבע, אבל הטבע האמיתי הוא אהבה.

ורחמיו על כל מעשיו – והלכת בדרכיו

ובגמרא (בי"מ פה, א) מובא המעשה ברבינו הקדוש, שהיו בעלי חיים בביתו, והשפחה ביקשה לטאטא אותם, אך הוא אמר לה שלא תעשה כן, מפני שכתוב (תהלים קמה, ט) ורחמיו על כל מעשיו, וגם בעלי חיים הם מעשי השם, והוא מרחם עליהם.

ובאמת יש עוד מצוה (דברים כח, ט) והלכת בדרכיו, ואמרו חז"ל (עין שבת קלג ועוד) מה הוא רחום אף אתה היה רחום.

ויש להבין אם כן מהו שמצינו בגמרא (בי"מ לב, ב) שיש שאלה האם איסור צער בעלי חיים הוא דאורייתא או דרבנן, והרי כתוב ורחמיו על כל מעשיו, ויש מצוה והלכת בדרכיו, מה הוא רחום אף אתה היה רחום, ואם כן למה שיהיה איסור רק מדרבנן ולא מדאורייתא.

והרי ורחמיו על כל מעשיו היינו גם לרחם על בעלי חיים, ולא רק שלא לצערם, ואם כן מה השאלה האם לצער אסור או מותר, וכיצד יכול להיות שמדאורייתא יהיה מותר לצער? הרי במצות והלכת בדרכיו נצטוונו ללכת בדרכי הקב"ה שהם המידות הטובות ולרחם גם על בעלי חיים. ואיני יודע תשובה לקושיא זו.

עסק התורה חיוב שהוא תענוג

ויש עוד חיוב של עסק התורה, כמו שנאמר (דברים ו, ז) ושננתם וגו' ודברת בם, והחיוב בזה הוא לכל אחד לפי כוחו, אך על כל פנים זה חיוב, ונמצא שההתמדה בתורה אינה 'מדרגה' ומידת חסידות, אלא כך הוא החיוב של מצות עשה ודברת בם, וכמו שאמר השם ליהושע "והגית בו יומם ולילה", ואמר קודם לזה "לא ימוש ספר התורה הזה מפידך", וזכרו כאן שני חלקים של עסק התורה: לא ימוש ספר התורה 'מפידך' היינו בדיבור, 'והגית' בו היינו גם במחשבה.

ולכן להיזהר מביטול תורה, אין זה רק מידת חסידות, אלא חיוב! וכבר אמרו חז"ל (סנהדרין צט, א) על מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, שעליו נאמר (במדבר טו, לא) כי דבר השם בזה ואת מצוותו הפר, והמשך הפסוק שם הוא איום ונורא, אם אדם יכול לעסוק בתורה ואינו עוסק, כמובן כל אחד לפי טבעו וכפי המציאות.

ואמנם דברי תורה מתוקים מדבש (תהלים יט, יא), והתורה נמשלה לכל מיני טעמים, כגון לחם ויין, דבש וחלב, כמו שנאמר (משלי ט, ה) לכו לחמו בלחמי ושתו ביון מסכתני, וכן (שיר השירים ד, יא) דבש וחלב תחת לשונך, כי לימוד התורה נותן מתיקות, ומעניין ומושך מאד.

כל צרכי האדם נבראו עם מתיקות

והענין בזה, כי הרי הכלל ידוע, שכל דבר שהוא חיוני לגוף יש בו מתיקות, ולמשל הגוף צריך מזון, אכילה ושתיה, ולכן יש בהם טעם, כי אם לא היה טעם, ואם הגוף לא היה רעב, אזי בכל פעם שהיה הגוף צריך

ונכנס לשיבה, וכחיים הוא כבר נשוי ומזכה הרבים בתורה וביראת שמים, כל זה בזכות החצי שעה של לימוד המוסר.

כל חיזוק קטן הוא זכות גדולה

וכשעוסקים בחיזוק על ידי קביעות בספרי מוסר, בכל יום מתחזקים עוד קצת, וכל משהו חיזוק קטן, כל חיזוק קטן ברוחניות, אין לשער את הזכויות הגדולות שיש בזה.

כמובן כל אחד לפי האפשרויות שיש לו, ולבעלי משפחה יש קצת טרדות, אך גם בעלי משפחה יכולים, וידוע לי מבעלי משפחה שהתחילו ללמוד בכל יום קצת, כמה דקות, חמש דקות בספרי מוסר, מה שמעניין ולא משעמם, ועל ידי זה הבית נהיה מלא שמחה, עם אווירה נעימה בבית, וכאמור אני יודע כן ממעשים שהיו, שלומדים מוסר בכל יום, כמה דקות, בספר מוסר שמעניין, וזה משנה את כל המהות של האדם, ונותן חיים מאושרים, אשריך בעולם הזה!

האושר בעולם הזה ובעולם הבא

וזו דרכה של תורה כמו שאמרו באבות (ו, ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל וכי' ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה, ואף שישנם כל מיני קשיים: פת במלח, ומים במשורה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, כל זה לא מפריע, כי סוף סוף הוא אוכל ושותה כדי צרכו, ואינו רעב ואינו צמא, והוא נח כמה שצריך וכבר אינו עייף, ומאחר שהוא עמל בתורה הוא מאושר, אשריך בעולם הזה, וזה האושר הכי גדול שיכול להיות, בעולם הזה!

ומוסיף שם התנא וטוב לך לעולם הבא, שבנוסף לכל זה גם יקבל עולם הבא, וכבר דיברנו שיש להבין מה החידוש, הרי פשוט שאם אדם עמל בתורה הוא יקבל עולם הבא, ומדוע לא?

ברם אמרנו שיש בזה קצת חידוש, כי הרי ידוע שכל הנאות העולם הזה מפסידות עולם הבא [ובמסילת ישרים האריך שכל ענייני החומריות והנאות העולם הזה, אם הם לא לשם שמים כפי מה שצריך בשביל יישוב הדעת לצורך תרי"ג מצוות, אם הם יותר מזה, זה גיהנום ומרחיק את האדם מן הקדושה].

ואם כן בדרך כלל העולם הזה מוריד מהעולם הבא, אבל בדרכה של תורה אשריך בעולם הזה – וגם טוב לך לעולם הבא, ומקבלים עוד יותר עולם הבא! כי אשריך בעולם הזה כזה שבא על ידי עמלה של תורה, שבתורה אתה עמל, אינו מוריד, אלא מוסיף עולם הבא.

וכל זה זוכים על ידי לימוד ספרי המוסר, שמחיה את האדם ומחיה את הנפש, ומחזק את המדרגה הרוחנית של האדם, ויש ספר חובות הלבבות, שכשמו כן הוא 'חובות' הלבבות, כי עניינים אלו אינם מידת חסידות, אלא חובות, איך הלב צריך להיות, וצריכים להשפיע על הלב, שהלב יהיה לב כזה של חובות הלבבות, והדרך להשפיע היא לאט-לאט, בכל יום קצת, ובכל פעם זה משפיע משהו, ועל ידי זה הלב נעשה לב מיוחד, לב טוב, לב בשלמות!

אנו כולנו צריכים סייעתא דשמיא, לזכות לדרכה של תורה, ולזכות לאשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, יהי רצון שנזכה לזה.

והתפשטות הגשמיות היינו כמו שאין גוף, שלא מרגישים את הגוף הגשמי מרוב הדבקות בעבודת התפילה.

וכן היו מעשים בגדולי ישראל בדורנו, וכפי שכבר סיפרנו מעשה באדם גדול שהתפלל, ולצורך הכוונה היה מוכרח לומר את התפילה בקול ולא בלחש, שעל ידי זה היה מכוון יותר, ופעם אחת כשהתפלל שמעו שהוא שכח לומר יעלה ויבוא, וביקשו להזכיר ואמרו לו 'יעלה ויבוא' 'יעלה ויבוא', אך הוא לא שמע, מתוך שהייתה התפשטות הגשמיות בתפילה, וזהו כמו שכתב השולחן ערוך.

וכעין זה היה מעשה באחד מהגדולים, שפעם אחת כשעמד להתפלל הייתה שאלה של פיקוח נפש, וביקשו לשאול אותו, ודיברו אליו והוא לא שמע, ואף שהיה ענין של פיקוח נפש, הוא לא שמע את מה שמדברים אליו, כי התפילה כל כך מרתקת אותו עד שהחושים הגשמיים בטלים ולא פועלים, וחוש השמיעה לא פעל. עד כדי כך שייך כזו התפשטות הגשמיות, והיא מדרגה של תפילה ושל דבקות.

והנה כל אלו הם מדרגות של גדולי ישראל, מדרגות של תפילה ומדרגות של תורה, ואנו איננו בעלי מדרגה כאלה, אבל כל משהו, כל התקדמות במדרגות האלה, אין לשער את הזכויות שזוכים בזה!

זכות התורה לרפואת ראש הישיבה

וברוח חיים על אבות (פ"א מ"א) מובא מעשה שהיה עם ה"ט"ז, שפעם היה ילד חולה, וה"ט"ז ישב ועסק בתורה עם תלמידים, ובאו אליו לבקש שיתפלל עבור החולה, ואמר להם ה"ט"ז כי אמנם אינו יכול להפסיק כעת מלימודו, אבל זאת הוא אומר, שזכות התורה שהוא לומד תהיה לרפואת החולה, וכך היה, שבאותה שעה נתרפא החולה.

וכן זכורני מימי בחרותי בישיבת לומז'ה בפתח תקוה, שהיה שם הצדיק רבי אליהו דושניצר זצ"ל, וכשהיו באים אליו לבקש שיתפלל על חולים, היה אומר לבני הישיבה שיכוונו בלימודם שזכות התורה שעוסקים תהיה לרפואת החולה.

ואף אנו נאמר, שזכות התורה שעסקנו עכשיו, תהיה לרפואת רבינו ראש הישיבה, רבי ברוך דוב בן חיה פיגל, לרפואה שלמה.

לימוד המוסר מחיה את הנפש

זכות התורה היא זכות עצומה מאד, וכל העניינים שדיברנו, תורה, ותפילה, ומעשים טובים, אהבת הבריות, ואהבת לרעך כמוך, אלו הם חיובים, שיש בהם הרבה מדרגות, וכדי לזכות לזה צריכים להשתדל, ומה היא ההשתדלות! ללמוד מוסר!

ומוסר שמעניין – משפיע, ואם הלימוד משעמם אין זה משפיע, אך יש הרבה ספרי מוסר שמעניינים ומשפיעים, ובישיבות יש סדר קבוע ללימוד המוסר לפני מעריב חצי שעה, וצריכים לדעת שאין זה מידת חסידות, אלא הוא דבר הכרחי לחיי הנפש.

ונספר שוב מה שכבר סיפרנו כמה פעמים, על בחור צעיר בגיל של ישיבה קטנה, שרצה ללמוד, אך היו לו הפרעות מהבית, והיה מוכרח לעבוד, אבל הוא היה בא לישיבה לפני מעריב חצי שעה ללמוד מוסר, ושאלתי אותו למה הוא לומד מוסר ולא גמרא, והשיב ואמר: אני מרגיש שזה מחיה אותי! והסוף היה שזכה לסייעתא דשמיא שהפסיק לעבוד,

דברי רבינו שליט"א בכינוס גדולי הפוסקים במעונו

למען ארגון 'בוני עולם' המסייע לחשובי בני

הדבר ברור, כמו שכבר אמרו חז"ל (גיטין מא, ב) לא נברא העולם אלא לפריה ורביה, שנאמר לא תוהו בראה לשבת יצרה, זהו תכלית בריאת העולם, לשבת יצרה, וזו מצוה רבה (תוס' ב"ב יג, א), ובודאי כל אלו שמתעסקים בזה ועוזרים לזה, זוכים בזכויות עצומות, להרבות יהודים בעולם, שזה מקרב את הגאולה, וכמו שאמרו (יבמות סב, א) שאין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף. זוהי זכות גדולה לכל אלו שמתעסקים בזה, התומכים, והעוסקים, וכל אלו ששייכים לזה, זכותם עצומה מאד, ויזכו בזה לפירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא!

לעילוי נשמת הרב ישראל אפרים בן הר"ר צבי שמענא זצ"ל

נלב"ע י"ג אדר תשס"ז - תנצב"ה

ולעילוי נשמת הבה"ח מיכאל ז"ל בן הר"ר פנחס דוד שמענא שיבלחט"א

נלב"ע שושן פורים תש"ע - תנצב"ה